

आधारभूत तहमा सिकाइ आपूरण र द्रुत सिकाइ सहयोगसम्बन्धी
कस्टमाइज्ड शिक्षक तालिम

प्रशिक्षक निर्देशिका

नेपाल सरकार
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय
शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र
सानोठिमी, भक्तपुर

प्रकाशक

नेपाल सरकार

शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय

शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र

सानोठिमी, भक्तपुर

©: प्रकाशकमा

संस्करण:

प्राविधिक सहयोग

लेआउट डिजाइन

मुद्रणः

सुझाव तथा सल्लाह

श्री चूडामणि पौडेल

श्री रुद्रप्रसाद अधिकारी

लेखन तथा सम्पादन

श्री गीरमान थापा

डा. गणेशप्रसाद भट्टराई

श्री विनोदप्रसाद पन्त

श्री शङ्कर अधिकारी

श्री परशुराम तिवारी

श्री श्यामप्रसाद आचार्य

श्री रजनी धिमाल

श्री राजु श्रेष्ठ

श्री सरस्वती भट्टराई लुईटेल

श्री जगन्नाथ अधिकारी

श्री खिलनारायण श्रेष्ठ

श्री सुमन अधिकारी सिलवाल

श्री कुमार घिमिरे

श्री मीना श्रेष्ठ

श्री रविना महर्जन

श्री उमेश अधिकारी

श्री यमबहादुर थापा

भूमिका

कोभिड-१९ को महामारीका कारण विद्यालयहरू बन्द हुन पुगे । यसले गर्दा लामो समयसम्म विद्यालयको नियमित पठनपाठन अवरुद्ध हुन गयो । नियमित रूपमा विद्यालय उपस्थित भई शिक्षक र सहपाठी साथीहरूसँग छलफल तथा अन्तर्क्रियामा सहभागी हुन नपाउँदा तथा उक्त समयमा शिक्षण सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्न पूर्वाधार र दक्षताको कमीका कारणले समेत सिकाइ सहजीकरण पर्याप्त नहुँदा धेरै बालबालिकाको सिकाइमा क्षति हुन गयो । बालबालिकाको सिकाइको क्षतिको आपूरण नगरेसम्म उनीहरूको प्राज्ञिक कार्य सम्पादन मजबुद हुन सक्दैन । यसबाट भविष्यमा सक्षम नागरिक उत्पादनमा अवरोध सिर्जना हुन जान्छ । तसर्थ सिकाइ क्षतिको आपूरण र द्रुत सिकाइ अति आवश्यक देखिएको छ ।

बालबालिकाको सिकाइ क्षतिको पहिचान गरी उनीहरूलाई सिकाइ सहायता उपलब्ध गराउन नेपाल सरकारले सिकाइ आपूरण र द्रुत सिकाइ योजना निर्माण गरेको छ । साथै उक्त योजना कार्यान्वयन गर्न कार्यविधि समेत विकास गरेको छ । उक्त कार्यविधिअनुसार बालबालिकाको क्षति पहिचान गर्न सिकाइ क्षतिको परीक्षण गरी सिकाइ स्तरको वर्गीकरण गर्न, वर्गीकृत विद्यार्थीलाई फरक फरक सिकाइ सहायता उपलब्ध गराउन र पुनः सिकाइको लेखाजोखा गर्दै द्रुत सिकाइलाई बढावा दिन शिक्षक प्रधानाध्यापक तथा शिक्षा सम्बद्ध सरोकारवालाहरूको क्षमता विकास गर्न तालिम कार्यक्रम सञ्चालन गर्नका लागि यो सामग्री विकास गरिएको छ ।

यस सामग्रीमा सिकाइ क्षतिको अवधारणा, सिकाइ स्तर पहिचानका लागि साधनको प्रयोग, विद्यार्थी सिकाइ स्तरको अभिलेखीकरण र वर्गीकरण, सिकाइ आपूरणका लागि योजना र कार्यान्वयन र द्रुत सिकाइसम्बन्धी विषयवस्तुहरू समावेश गरिएका छन् । सहभागी केन्द्रित र क्रियाकलापमा आधारित हुने गरी व्यापक छलफल र अन्तर्क्रिया सुनिश्चित हुने गरी तालिमका क्रियाकलापहरू तर्जुमा गरिएका छन् ।

यस तालिम सामग्रीको विकासमा संलग्न सबै विज्ञ महानुभावहरू धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ । यसको कार्यान्वयनमा संलग्न महानुभावहरूबाट रचनात्मक सुझावको केन्द्र सदैव अपेक्षा गर्दछ ।

शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र
सानोठिमी, भक्तपुर

**सिकाइ आपूरण र द्रुत सिकाइ सहयोगसम्बन्धी कस्टमाइज्ड शिक्षक तालिम
कार्यतालिका**

दिन	पहिलो सत्र १ घण्टा ३० मिनेट	दोस्रो सत्र १ घण्टा ३० मिनेट	तेस्रो सत्र १ घण्टा ३० मिनेट
पहिलो	<ul style="list-style-type: none"> ■ उद्घाटन, सहभागी परिचय, अपेक्षा सङ्कलन ■ सिकाइ क्षतिको परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> ■ विश्व र नेपालको सन्दर्भमा सिकाइ क्षतिको अवस्था 	<ul style="list-style-type: none"> ■ सिकाइ स्तर पहिचान गर्नका लागि साधन र तरिकाहरूको परिचय
दोस्रो	<ul style="list-style-type: none"> ■ सिकाइ स्तर पहिचान गर्नका लागि साधन र तरिकाहरूको प्रयोग विधि र अभ्यास ■ विद्यालय भ्रमण तयारी 	<ul style="list-style-type: none"> ■ साधनको प्रयोग गरी विद्यार्थीको सिकाइ स्तर परीक्षण अभ्यास (विद्यालय भ्रमण) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ साधनको प्रयोग गरी विद्यार्थीको सिकाइ स्तर परीक्षण अभ्यास (विद्यालय भ्रमण)
तेस्रो	<ul style="list-style-type: none"> ■ विद्यार्थीको सिकाइ स्तरको अभिलेखीकरण र अनलाइन रिपोर्टिङ ■ नतिजा विश्लेषण र विद्यार्थी वर्गीकरण अभ्यास 	<ul style="list-style-type: none"> ■ सिकाइ आवश्यकताका आधारमा क्रियाकलाप पहिचान र प्रयोग 	<ul style="list-style-type: none"> ■ सिकाइ आवश्यकताका आधारमा क्रियाकलाप पहिचान र प्रयोग
चौथो	<ul style="list-style-type: none"> ■ वर्गीकृत विद्यार्थी समूहका आधारमा सहजकर्ताबाट नमुना क्रियाकलाप प्रस्तुति 	<ul style="list-style-type: none"> ■ वर्गीकृत विद्यार्थी समूहका आधारमा क्रियाकलाप कार्यान्वयनका लागि विषयगत योजना निर्माण अभ्यास 	<ul style="list-style-type: none"> ■ वर्गीकृत विद्यार्थी समूहका आधारमा क्रियाकलाप कार्यान्वयनका लागि विषयगत योजन कार्यान्वयन अभ्यास
पाँचौँ	<ul style="list-style-type: none"> ■ वर्गीकृत विद्यार्थी समूहका आधारमा क्रियाकलाप कार्यान्वयनका लागि विषयगत योजना कार्यान्वयन अभ्यास ■ मध्यावधि/सुधारात्मक मूल्याङ्कन, पश्च मूल्याङ्कन र नतिजाका आधारमा पुनः वर्गीकरण र अभिभावक अन्तर्क्रिया 	<ul style="list-style-type: none"> ■ द्रुत सिकाइको परिचय ■ द्रुत सिकाइका रणनीतिहरूको पहिचान र प्रयोग 	<ul style="list-style-type: none"> ■ द्रुत सिकाइका रणनीतिहरूको पहिचान र प्रयोग ■ कार्ययोजना निर्माण, तालिम मूल्याङ्कन र समापन

सिकाइ क्षतिको अवधारणा

दिन : पहिलो

सत्र : पहिलो र दोस्रो

समय : ३ घण्टा

परिचय

पाठ्यक्रमका अपेक्षित सक्षमता तथा सिकाइ उपलब्धि हासिल हुन कठिनाइ, ढिलाइ, अवरोध भई क्षति भएको अवस्था नै सिकाइ क्षति हो। कोभिड-१९ को महामारीले विश्व परिवेशमा नै बालबालिकाको सिकाइमा असर पुगिरहेको छ। नेपालको सन्दर्भमा कोभिड-१९, भूकम्पलगायतका अन्य असहज परिस्थितिले बालबालिकाको सिकाइ सक्षमता र मनोसामाजिक अवस्थामा पारेको असर सम्बोधन गर्नका लागि सिकारुको सिकाइ स्तर पहिचान गरी तदनुरूपको सिकाइ रणनीति अवलम्बन गर्नुपर्ने अवस्था छ। सिकाइ क्षतिबाट पर्ने प्रभावको न्यूनीकरण र समयमै सम्बोधन गर्न सिकाइ आपूर्ण आवश्यक छ। तसर्थ यस सत्रमा सिकाइ क्षतिको परिचय, नेपाल र विश्व परिवेशमा सिकाइ क्षतिको अवस्था र सन्दर्भका बारेमा चर्चा गरिने छ।

उद्देश्य

यस सत्रको अन्त्यमा सहभागीहरू निम्नलिखित कार्य गर्न सक्षम हुने छन् :

- विद्यार्थीको सिकाइ क्षतिमा परिचित हुन
- विश्व र नेपालको परिवेशमा सिकाइ क्षतिको अवस्था र सन्दर्भ छलफल गर्न
- सिकाइ आपूर्णका लागि कार्यान्वयन गर्न सकिने क्रियाकलापहरू तयार गर्न

मुख्य विषयवस्तु

- सिकाइ क्षतिको परिचय
- विश्व र नेपालको परिवेशमा सिकाइ क्षतिको अवस्था र सन्दर्भ
- सिकाइ आपूर्णका लागि कार्यान्वयन गर्न सकिने क्रियाकलापहरू

सामग्री

- सिकाइ आपूर्ण र द्रुत सिकाइ योजना (ReAL)
- घटना अध्ययन
- विश्व र नेपालको परिवेशमा सिकाइ क्षतिको अवस्था, आपूर्णका लागि भएका प्रयासहरूको पाठपत्र
- पावरप्वाइन्ट

सहजीकरण क्रियाकलाप

क्रियाकलाप नं. १: सोच, जोडी कार्य र अनुभव आदानप्रदान (TPS)

(१५ मिनेट)

- सहभागीहरूले विद्यार्थीको सिकाइ क्षतिको बारेमा बुझेका विषयवस्तु र अनुभवलाई ३ वाक्यमा टिपोट गर्न लगाउनुहोस् ।
- सहभागीले टिपेका विषयवस्तुलाई जोडीमा छलफल गरी साझा धारणा बनाई प्रस्तुत गर्न लगाउनुहोस् ।
- सहभागीलाई सत्रका विषयवस्तु जानकारी गराउनुहोस् ।

क्रियाकलाप नं. २: सिकाइ क्षतिसम्बन्धी शब्दावलीमा समूह कार्य

(२५ मिनेट)

- सहभागीलाई चार समूहमा विभाजित भई बस्न लगाउनुहोस् ।
- समूहगत रूपमा सिकाइ सङ्कट, सिकाइ गरिबी, सिकाइ क्षति, सिकाइ आपूर्ण लेखिएका मेटाकार्ड वितरण गर्नुहोस् ।
- आफ्नो समूहलाई परेको शब्दावलीको बारेमा छलफल गर्न लगाउनुहोस् ।
- छलफलका आधारमा समूहको साझा बुझाइ प्रस्तुत गर्न लगाउनुहोस् ।
- सिकाइ क्षतिको अवधारणासँग सम्बन्धित शब्दावली सिकाइ सङ्कट, सिकाइ क्षति, सिकाइ आपूर्ण, सिकाइ आपूर्णका बारेमा पावरप्वाइन्ट प्रस्तुतिका आधारमा स्पष्ट पार्नुहोस् ।

(नोट: सिकाइ क्षतिसम्बन्धी शब्दावलीको बारेमा शिक्षक स्रोत सामग्रीमा हेर्न सकिने)

क्रियाकलाप नं. ३: सिकाइ क्षतिसम्बन्धी घटना अध्ययन

(६० मिनेट)

- सहभागीलाई क्रियाकलाप दुईकै समूहमा साक्षरता र गणितीय सिपसँग सम्बन्धित घटनाहरू वितरण गर्नुहोस् ।
- सो घटना अध्ययन गरी घटनाका विषयवस्तुका बारेमा विश्लेषण गर्न लगाउनुहोस् ।
- समूहगत रूपमा गरेका घटनागत विश्लेषणलाई प्रस्तुत गर्न लगाउनुहोस् ।
- समूहगत प्रस्तुतिलाई समेट्दै पावरप्वाइन्ट प्रस्तुतिका आधारमा सिकाइ क्षतिको अवधारणा र परिचयको बारेमा प्रस्ट पार्नुहोस् ।

क्रियाकलाप नं. ४: विश्व र नेपालको परिवेशमा सिकाइ क्षतिसम्बन्धी जिग्स

(७० मिनेट)

- सहभागीलाई १, २, ३, ४ र ५ नम्बर भन्ने लगाउनुहोस् र आफूलाई परेको नम्बर सम्झन लगाउनुहोस् ।
- १, १ जतिलाई पहिलो समूहमा, २, २ जतिलाई दोस्रो समूहमा, ३, ३ जतिलाई तेस्रो समूहमा, ४, ४ जतिलाई चौथो समूहमा र ५, ५ जतिलाई पाँचौँ समूहमा बस्न लगाउनुहोस् ।
- सो समूहअनुसार देहायबमोजिमको विषयवस्तुसँग सम्बन्धित सामग्री अध्ययन र छलफल गर्न दिनुहोस् ।

समूह	अध्ययन गर्नुपर्ने विषय
१	विद्यार्थी सिकाइ क्षतिका सम्बन्धमा विश्व परिवेश
२	विद्यार्थी सिकाइ आपूर्णका लागि विश्वमा भएका प्रयत्नहरू

३	विद्यार्थी सिकाइ क्षतिका सम्बन्धमा नेपालको परिवेश
४	विद्यार्थी सिकाइ आपूर्णका लागि नेपालमा हालसम्म भएका प्रयत्नहरू
५	सिकाइ आपूर्णका लागि भविष्यमा गर्न सकिने क्रियाकलापहरू

- समूहगत रूपमा अध्ययन गरेपछि हरेक समूहबाट १, २, ३, ४ र ५ लाई पुनः अर्को समूह बनाई बस्न लगाउनुहोस् ।
- समूहमा हरेकले एकअर्कालाई पालैपालो अधिल्लो समूहमा अध्ययन गरेका विषयवस्तुलाई प्रस्तुत गर्न लगाउनुहोस् । प्रस्तुतिका क्रममा पाँचौ ओटा विषयवस्तुसँग सम्बन्धित विषयवस्तुलाई छलफल गरी स्पष्ट हुन लगाउनुहोस् ।
- कुनै एक समूहबाट १ सहभागीलाई तातो कुर्सीमा बस्न लगाई बाँकी समूहलाई प्रश्न सोध्न लगाउनुहोस् । पालैपालो बाँकी समूहबाट पनि १ जना सहभागीलाई तातो कुर्सीमा बस्न लगाई बाँकी समूहबाट प्रश्न सोध्न लगाउनुहोस् ।
- विश्व परिवेशमा सिकाइ क्षतिको अवस्था र आपूर्णका लागि भएका प्रयासहरू तथा कोभिड-१९ लगायत अन्य असहज परिस्थितिले नेपालको परिवेशमा सिकाइ क्षतिको अवस्था र आपूर्णका लागि भएका प्रयास (ReAL plan र SOP को बारेमा जानकारीसमेत) र सिकाइ क्षति आपूर्णका लागि गर्न सकिने कार्यहरूका बारेमा पावरप्वाइन्ट प्रस्तुतिका आधारमा थप स्पष्ट पार्नुहोस् ।

प्रतिबिम्बन

(१० मिनेट)

- सहभागीलाई गोलो घेरामा राख्नुहोस् । बल पास खेल खेलाई सिकाइ क्षतिको बारेमा सिकेका विषयवस्तु भन्न लगाउनुहोस् ।

सिकाइ स्तर पहिचानका लागि साधन र तरिकाहरूको प्रयोग

दिन : पहिलो र दोस्रो

सत्र : तेस्रो र पहिलो

समय : ३ घण्टा

परिचय

विद्यार्थीको सिकाइ स्तर सँधै फरक फरक नै हुन्छ । सामान्य वा असामान्य जुनसुकै अवस्थामा पनि विद्यार्थी विभिन्न सिकाइ स्तरका हुन्छन् । कोभिड-१९ का कारणले भएको विद्यालय बन्दाबन्दीको असरले सिकाइमा क्षति पुर्याएको छ । उक्त क्षति आपूर्ण गरी सिकाइको गतिमा तीव्रता ल्याउनका लागि सिकाइ आपूर्ण र द्रुत सिकाइ योजना ल्याइएको छ । उक्त योजनाअनुसार निदानात्मक साधनको प्रयोग गरी विद्यार्थीको सिकाइ स्तर पहिचान गर्ने र सोहीबमोजिम शिक्षण सिकाइका क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरी क्षति भएको सिकाइ आपूर्ण गर्ने र नियमित सिकाइलाई द्रुततर बनाउने कुरा उल्लेख गरिएको छ । यी कुराहरूका लागि सिकाइ स्तर पहिचान गर्नु आवश्यक भएकाले यस सत्रमा सिकाइ स्तर पहिचानका लागि प्रयोग गरिने निदानात्मक साधनको परिचय र यसको प्रयोग विधिका बारेमा छलफल गरिने छ ।

उद्देश्य

यस सत्रको अन्त्यमा सहभागीहरू निम्नलिखित कार्य गर्न सक्षम हुने छन् :

- सिकाइ स्तर पहिचानका लागि प्रयोग गरिने निदानात्मक साधनका परिचय दिन
- सिकाइ स्तर पहिचानका लागि प्रयोग गरिने निदानात्मक साधनका प्रयोग विधि बताउन
- सिकाइ स्तर पहिचानका लागि प्रयोग गरिने निदानात्मक साधन प्रयोग गर्न

मुख्य विषयवस्तु

- निदानात्मक साधनको परिचय
- निदानात्मक साधनको प्रयोग

सामग्री

- सबै सहभागीलाई पुग्ने गरी क्रियाकलाप १ र २ मा उल्लेख गरिएका कार्य पानाहरू (Worksheets)
- सबै विषयका न्यूनतम सिकाइ सक्षमताको परीक्षणका लागि तयार पारिएको विषयगत तथा कक्षागत ढाँचा र प्रश्नपत्रहरू (परीक्षण साधनहरू)

सहजीकरण क्रियाकलाप

क्रियाकलाप नं. १: जोडा मिलाउने

(१० मिनेट)

- सबै सहभागीहरूलाई तल दिइएको वर्कसिट दिई देब्रे लहरमा रहेका शब्दावलीहरूका अर्थ दायाँ लहरबाट दिइएका शब्दावलीबाट छानेर जोडा मिलाउन भन्नुहोस् ।

कार्यपाना १	
क. आधारभूत तहभन्दा मुनिका विद्यार्थी	अ. मध्यमभन्दा पनि कमजोर
ख. आधारभूत तहका विद्यार्थी	आ. असाधारण रूपमा सक्षम
ग. औसतभन्दा मुनिका विद्यार्थी	इ. सम्बन्धित कक्षा तहको भन्दा कमजोर
घ. निपुण वा कुशल विद्यार्थी	ई. सम्बन्धित कक्षा तहका लागि उपयुक्त
ङ. उत्कृष्ट विद्यार्थी	उ. साधारण रूपको विशेषज्ञ

- सहभागीहरूको उत्तर सुन्नुहोस् र पृष्ठपोषण दिनुहोस् ।

नोट : माथिको क्रियाकलापलाई अन्तरक्रियात्मक प्रस्तुतीकरण सफ्टवेयर प्रयोग गरी सञ्चालन गर्न सकिने छ ।

क्रियाकलाप नं. २: सिकाइ स्तरको अवधारणासम्बन्धी प्रस्तुतीकरण (१० मिनेट)

- सहभागीहरूलाई विद्यार्थीलाई माथि बायाँ लहरमा दिइएका स्तरमा कसरी वर्गीकरण गर्न सकिन्छ, सोध्नुहोस् ।
- सहभागीहरूको विचार सुन्नुहोस् र तलको बाकसमा दिइएको कुरा अन्तरक्रियात्मक रूपमा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

- सामान्य वा असामान्य जुनसुकै अवस्थामा पनि विद्यार्थी विभिन्न सिकाइ स्तरका हुन्छन् ।
- नेपालमा पनि कोभिडका कारणले भएको सिकाइ क्षति आपूरण गरी विद्यार्थीको सिकाइलाई उपयुक्त स्तरमा पुर्याउनका लागि सिकाइ क्षति आपूरण र द्रुत सिकाइ योजना ल्याइएको छ ।
- सिकाइको स्तर पहिचानका लागि कुनै न कुनै किसिमको साधनको उपयोग गर्नुपर्छ ।
- सिकाइ क्षति कति भएको छ भन्ने थाहा पाउन र द्रुत सिकाइका लागि कस्ता रणनीतिहरू अपनाउनुपर्छ भन्ने सम्बन्धमा थाहा पाउनका लागि विद्यार्थीको सिकाइ स्तर पहिचान गर्नुपर्छ ।
- सिकाइ स्तरको पहिचान गरी विद्यार्थीलाई पाँचओटा वर्गमा विभाजन गर्नका लागि नेपाली, अङ्ग्रेजी, गणित र विज्ञान विषयमा निदानात्मक साधन अर्थात् प्रश्नपत्र विकास गरिएको छ ।
- यो सत्रमा ती साधनहरूप्रति परिचित भई तिनको प्रयोगको तरिकाको बारेमा छलफल गरी प्रयोगको अभ्यास समेत गर्ने छौं ।

क्रियाकलाप नं. ३: मस्तिष्क मन्थन (१० मिनेट)

- विद्यार्थीको सिकाइ स्तर पहिचान गर्नका लागि के कस्ता साधन तथा तरिकाहरूको प्रयोग गर्न सकिन्छ भनी सहभागीहरूलाई प्रश्न गर्ने र सहभागीहरूबाट प्राप्त उत्तरलाई बोर्डमा टिपोट गर्नुहोस् ।
- टिपोट गरिएका साधन र तरिकाहरूका बारेमा छलफल गरी विद्यार्थीको सिकाइ स्तर पहिचान गर्न प्रयोग गर्न सकिने साधन तथा तरिकाहरूको बारेमा प्रष्ट पार्नुहोस् ।

क्रियाकलाप नं. ४: निदानात्मक साधन मा समूह छलफल (३० मिनेट)

- सहभागीहरूलाई चारओटा समूहमा विभाजन गर्नुहोस् र तल दिइएबमोजिम हुने गरी न्यूनतम सिकाइ सक्षमताको परीक्षणका लागि विषयगत तथा कक्षागत ढाँचा र प्रश्नपत्र दिनुहोस् । जस्तै :

समूह १ - अङ्ग्रेजी

समूह २ - नेपाली

समूह ३ - गणित

समूह ४ - विज्ञान

- सहभागीहरूलाई दिइएको सामग्री (न्यूनतम सिकाइ सक्षमताको मापनका लागि तयार पारिएको विषयगत तथा कक्षागत ढाँचा र प्रश्नपत्र) अध्ययन गरी तलको ढाँचामा विवरण तयार पार्न भन्नुहोस् ।

कार्यपाना २

विषय :

कक्षा :

न्यूनतम सिकाइ सक्षमताको मापनका लागि तयार पारिएको कक्षागत ढाँचा र नमुना साधन (प्रश्नपत्र) को अध्ययन

(क) ढाँचामा समेटिएका विषयक्षेत्रहरू

--

(ख) ढाँचामा समेटिएका न्यूनतम सिकाइ उपलब्धिहरू

--

(ग) परीक्षण साधनका विशेषताहरू

--

(घ) ढाँचा र साधनमा टिप्पणी

--

- हरेक विषयको समूहगत प्रस्तुतिपश्चात् तलको बाकसमा दिइएका बुँदाहरू समेटी छोटो अन्तर्क्रियात्मक प्रस्तुतीकरण गर्नुहोस् ।

- न्यूनतम सिकाइ सक्षमता निर्धारण गर्दा सम्बन्धित विषयको तल्लो कक्षाको सिकाइ उपलब्धिलाई माथिल्लो कक्षाको न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि मानिएको
- अङ्ग्रेजी विषयमा शब्दावली, पढाइका सक्षमता, कक्षाका लागि उपयुक्त पठन सामग्री र लेखाइका सक्षमताहरू उल्लेख गरी निदानात्मक साधन निर्माणका लागि विशिष्टीकरण तालिका उल्लेख गरिएको
- नेपाली विषयमा सुनाइ, पढाइ र लेखाइका सक्षमताहरू उल्लेख गरी वर्ण पहिचान, शब्द पहिचान, वाक्य पहिचान, शब्दार्थ, श्रुतिबोध, श्रुतिलेखन, अनुलेखन र पठनबोधका कार्यहरू समावेश गरी निदानात्मक साधन निर्माणका लागि विशिष्टीकरण तालिका उल्लेख गरिएको
- गणित विषयको सबै विषयक्षेत्र तालिकीकरण गरी प्रत्येक प्रश्नका माथि विद्यार्थीले सिक्नुपर्ने कुराहरू बुँदागत रूपमा उल्लेख गरी निदानात्मक साधन निर्माणका लागि विशिष्टीकरण तालिका उल्लेख गरिएको
- विज्ञान विषयका सबै विषयक्षेत्र समेटी हरेक विषयक्षेत्रमा न्यूनतम सिक्नुपर्ने कुराहरू उल्लेख गरी निदानात्मक साधन निर्माणका लागि विशिष्टीकरण तालिका उल्लेख गरिएको
- नमुनाका रूपमा तोकिएका कक्षा र विषयका एक एक सेट साधन विकास गरिएको र दिइएको ढाँचा र विशिष्टीकरण तालिकाबमोजिम शिक्षकले साधनको अर्को सेट पनि विकास गर्न सक्ने

क्रियाकलाप नं. ५: निदानात्मक साधनको विशेषतामा छलफल (१५ मिनेट)

- सहभागीहरूलाई चार समूहमा विभाजन गरी विषयगत रूपमा विकास गरिएको निदानात्मक साधनहरू वितरण गर्नुहोस् ।
- निदानात्मक साधनका आधारमा निम्न प्रश्नहरूको उत्तरका लागि समूहमा छलफल गराई प्रस्तुत गर्न लगाउनुहोस् ।
 - परीक्षण साधनहरू तपाईँका विद्यार्थीको न्यूनतम सिकाइ सक्षमता पहिचान गर्नका लागि योग्य छन्, कसरी ?
 - परीक्षण साधनहरूमा परिमार्जन गर्न आवश्यक ठान्नुहुन्छ ? यदि ठान्नु हुन्छ भने कस्तो परिमार्जन गर्न चाहनुहुन्छ ?
 - कुन कुन विषयका साधनले मौखिक वा लिखित वा दुवै खालको परीक्षणको माग गर्दछन् ?

- कुन कुन विषयका साधनले शिक्षकको निर्देशनमा मात्र उत्तर दिन सक्ने र कुन कुन साधनले प्रश्न आफैं पढेर उत्तर दिने सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ?

क्रियाकलाप नं. ६: निदानात्मक साधन प्रयोगको दौड श्रुतिलेखन प्रतियोगिता (२५ मिनेट)

- सहभागीहरूलाई परीक्षण सञ्चालन अगावै विद्यार्थीलाई कसरी अभिप्रेरित गर्ने भन्ने सम्बन्धमा तलको बाकसमा रहेको पठन सामग्रीका आधारमा दौड श्रुतिलेखनका लागि निम्नबमोजिम गर्न लगाउनुहोस् ।
- (क) सहभागीहरूलाई चार समूहमा विभाजन गर्नुहोस् ।
- (ख) हरेक समूहमा एक जनालाई श्रुतिलेखक र अन्यलाई पाठकको भूमिका दिनुहोस् ।
- (ग) तल दिइएको अनुच्छेदको २/३ प्रति तालिम कक्षको भित्तामा श्रुति लेखकले नदेख्ने गरी टाँस्नुहोस् । लेखकलाई तालिम कक्षको बिचमा बस्न लगाउनुहोस् ।
- (घ) हरेक समूहमा पाठकहरूले टाँस गरिएको अनुच्छेद पढी आफ्नो समूहको श्रुति लेखकलाई बताउन लगाउनुहोस् ।
- (ङ) जुन समूहका लेखकले दिइएको अनुच्छेद सबैभन्दा पहिला मिलाएर पूरै लेख्न सक्छन्, सोही समूहलाई विजेता हुने बताउनुहोस् ।

यो परीक्षा तपाईंहरूलाई के कुराहरू जान्नुभएको छ र के जान्नुभएको छैन भनी पत्ता लगाएर तपाईंहरूले नजानेका कुराहरू सिकाउने प्रयोजनका लागि सञ्चालन हुँदैछ । यो परीक्षाबाट कसैलाई पास वा फेल बनाईदैन तर तपाईंले राम्रो गर्न सक्नुभएन भने तपाईंलाई शिक्षकले थप सिकाइको अवसर दिनुहुन्छ । त्यसैले आफूले जानेका प्रश्नहरूको जवाफ आफैंले मात्र दिनुहोस् । साथीसँग नसोध्नुहोस् । साथीको उत्तर नसार्नुहोस् । तपाईंले नजानेको कुरा साथीको सहयोगमा लेख्नुभयो भने तपाईंले नजानेको छ भन्ने हामीलाई जानकारी हुँदैन र तपाईंलाई सिकाउन पाइँदैन । ल अब तपाईंहरू लेख्न सुरु गर्नुहोस् ।

- प्रशिक्षकले माथिको पठन सामग्रीमा भएको विवरणका आधारमा छोटो निष्कर्ष बताउनुहोस् ।

क्रियाकलाप नं. ७: निदानात्मक साधनको प्रयोग अभ्यास (७० मिनेट)

- परीक्षण कार्यलाई विश्वशनीय बनाउन के के गर्नुपर्छ भनी Think, Pair and Share गराउनुहोस् । यसका लागि सर्वप्रथम सहभागीहरूलाई व्यक्तिगत रूपमा सोच (Think) लगाउने र जोडी (Pair) मा आआफ्ना कुराहरू आदानप्रदान (Share) गर्न लगाई निष्कर्षमा पुगी ठुलो समूहमा बताउन लगाउनुहोस् ।
- कुनै एक विषयको परीक्षणको सम्बन्धित परीक्षण गाइडलाइनका आधारमा नमुना प्रदर्शन गर्नुहोस् । यसको लागि सहभागीलाई विद्यार्थी र प्रशिक्षकले शिक्षकको भूमिका निभाउनुहोस् ।
- सहभागीहरूलाई चार समूहमा विभाजन गर्नुहोस् । फरक फरक विषय र फरक फरक कक्षा पर्ने गरी एउटा समूहलाई कुनै एउटा कक्षाको एउटा विषयको प्रश्नपत्र र परीक्षण सञ्चालन गाइडलाइनका आधारमा नमुना परीक्षण र उत्तरपुस्तिका परीक्षण गर्न लगाउनुहोस् । हरेक समूहमा एक जनाले शिक्षक र अरूले विद्यार्थीको भूमिका निर्वाह गर्दै साधनको प्रयोग अभ्यास गर्न लगाउनुहोस् ।

नोट: नमुना प्रदर्शनका क्रममा विद्यार्थीलाई दिइने निर्देशन, वास्तविक परीक्षण र उत्तरकुञ्जिकाका आधारमा अड्कन समेत गर्नुपर्ने छ ।

- सहभागीहरूले गरेको कार्यका सम्बन्धमा हरेक समूहलाई छोटो प्रतिबिम्बन गर्न लगाउनुहोस् । त्यस्तो प्रतिबिम्बनमा उत्तरपुस्तिका परीक्षण सम्बन्धमा उनीहरूको अनुभव बताउन लगाउनुहोस् ।
- प्रशिक्षकले सहभागीहरूबाट आएका कुराहरूमा ध्यान दिनुपर्ने पक्षमा कुनै कुरा छुटेका भए बताइदिनुहोस् ।

प्रतिबिम्बन

(१० मिनेट)

- प्रत्येक सहभागीलाई यी दुईओटा सत्रमा सिकेका कुराहरूमध्ये कुनै दुईओटा कुराहरू मेटाकार्डमा लेख्न लगाउनुहोस् र बोर्डमा टाँस्न लगाउनुहोस् । सहभागीहरूलाई ती सबै कुराहरू पढ्न लगाउनुहोस् र सत्रको अन्त्य गर्नुहोस् ।

विद्यार्थीको सिकाइ स्तर परीक्षण (विद्यालय भ्रमण)

दिन : दोस्रो

सत्र : दोस्रो र तेस्रो

समय : ३ घन्टा

परिचय

कोभिड-१९ को महामारीले विद्यार्थीको सिकाइमा भएको क्षतिका अवस्था पहिचानका लागि निदानात्मक साधनको प्रयोग गरी सिकाइ स्तर पहिचान गर्नु जरूरी छ। यस सत्रमा विद्यालयको स्थलगत भ्रमणबाट विषयगत रूपमा तयार भएका निदानात्मक साधनका आधारमा विद्यार्थीको अवस्था परीक्षण गरी उत्तरपुस्तिका परीक्षणका विषयवस्तुसँग सम्बन्धित भई छलफल गरिने छ।

उद्देश्य

यस सत्रको अन्त्यमा सहभागीहरू निम्नलिखित कार्य गर्न सक्षम हुने छन् :

- विषयगत रूपमा निदानात्मक परीक्षण साधनको प्रयोग गरी विद्यार्थीको सिकाइ स्तर परीक्षण गर्न
- उत्तरकुञ्जिकाअनुसार उत्तरपुस्तिकाको परीक्षण गर्न

मुख्य विषयवस्तु

- निदानात्मक परीक्षण साधनको परिचय
- निदानात्मक परीक्षण साधनको प्रयोग
- उत्तरपुस्तिका परीक्षण र अभिलेखीकरण

सामग्री

- विद्यार्थी सङ्ख्याअनुसार परीक्षण गर्ने विषयका प्रश्नहरू
- विद्यार्थीले छुट्टै कापीमा उत्तर लेख्ने हो भने कापीको व्यवस्था
- रातो डट्पेन (कापी परीक्षणका लागि)
- यातायातको साधन आवश्यक भए सोको व्यवस्था

सहजीकरण क्रियाकलाप

क्रियाकलाप नं. १: कार्यविभाजन

(५ मिनेट)

- सहभागीहरूलाई ४ समूहमा (नेपाली समूह, गणित समूह, विज्ञान समूह र अङ्ग्रेजी समूह) विषयगत रूपमा विभाजन गर्नुहोस्।
- समूहगत रूपमा एक एक ओटा विद्यालयको छनोट गरी विद्यालयमा सम्पर्क गर्नुहोस्।

क्रियाकलाप नं. २: समूहगत रूपमा विद्यालयमा परीक्षा सञ्चालन गरी उत्तरपुस्तिका सङ्कलन (२ घण्टा)

- विद्यालयमा उपस्थित हुनुहोस् ।
- विद्यालयलाई कार्यक्रमको उद्देश्य बताउनुहोस् ।
- परीक्षणमा सहभागी हुने विद्यार्थीको व्यवस्थापन गर्नुहोस् ।
- परीक्षण सञ्चालन गर्नुहोस् ।
- परीक्षण सञ्चालन गर्दा विद्यार्थीलाई अभिमुखीकरण गर्नुहोस् ।

यो परीक्षा तपाईंहरूले के कुराहरू जान्नुभएको छ र के जान्नुभएको छैन भनी पत्ता लगाएर तपाईंहरूले नजानेका कुराहरू सिकाउने प्रयोजनका लागि सञ्चालन हुँदै छ । यो परीक्षाबाट कसैलाई पास वा फेल बनाउँदैन तर तपाईंले राम्रो गर्न सक्नुभएन भने तपाईंलाई शिक्षकले थप सिकाइको अवसर दिनुहुन्छ । त्यसैले आफूले जानेका प्रश्नहरूको जवाफ आफैले मात्र दिनुहोस् । साथीसँग नसोध्नुहोस् । साथीको उत्तर नसार्नुहोस् । तपाईंले नजानेको कुरा साथीको सहयोगमा लेख्नुभयो भने तपाईंले नजानेको छ भन्ने हामीलाई जानकारी हुँदैन र तपाईंलाई सिकाउन पाइँदैन । ल अब तपाईंहरू लेख्न सुरु गर्नुहोस् ।

क्रियाकलाप नं. ३: उत्तरपुस्तिका परीक्षण

(५० मिनेट)

- सहभागीले उत्तरकुञ्जकाअनुसार उत्तरपुस्तिका परीक्षण गर्नुहोस् ।

प्रतिबिम्बन

(५ मिनेट)

आवश्यकताअनुसार प्रतिबिम्बन गराउनुहोस् ।

- विद्यालयमा सञ्चालन भएको निदानात्मक परीक्षा सञ्चालनबाट के सिकाइ भयो ?
- परीक्षा सञ्चालन र उत्तरपुस्तिका परीक्षणबाट कस्तो अनुभव गर्नुभयो ?

नतिजा विश्लेषण र विद्यार्थी वर्गीकरण

दिन : तेस्रो

सत्र : पहिलो

समय : १ घण्टा ३० मिनेट

परिचय

निदानात्मक परीक्षणका उत्तरपुस्तिका परीक्षण गरिसकेपछि विद्यार्थीको प्राप्ताङ्कको अभिलेख राख्ने र सिकाइ आपूर्णका लागि विद्यार्थीको सिकाइ स्तरका आधारमा पाँच समूहमा वर्गीकरण गर्नका लागि नतिजा विश्लेषण गर्नुपर्छ । सोका लागि यस सत्रमा तथ्याङ्क अभिलेखीकरण, तथ्याङ्क विश्लेषण र विद्यार्थी वर्गीकरण कसरी गर्ने भन्ने बारेमा सहभागीहरूलाई विषयगत रूपमा अभ्यास गराइने छ ।

उद्देश्य

यस सत्रको अन्त्यमा सहभागीहरू निम्नलिखित कार्य गर्न सक्षम हुने छन् :

- विषयगत रूपमा निदानात्मक परीक्षण साधनअनुसारको तथ्याङ्क प्रविष्टिको तालिका निर्माण गर्न
- तथ्याङ्क प्रविष्टि गर्ने सिप विकास
- तथ्याङ्क विश्लेषण गर्ने सिप विकास

मुख्य विषयवस्तु

- विषयगत तथ्याङ्क प्रविष्टिको तालिका निर्माण
- तथ्याङ्क विश्लेषण
 - सही जवाफ सङ्ख्या
 - सिकाइ स्तरको प्रतिशत
 - सिकाइ स्तर (तह)
 - प्रश्नअनुसार जम्मा सही जवाफ
 - प्रश्नगत रूपमा सही जवाफ प्रतिशत र
 - उपचारात्मक शिक्षणका लागि विषयवस्तु छनोटका आधार

सामग्री

- निदानात्मक परीक्षण साधन
- शिक्षक स्रोत सामग्री (सम्बन्धित खण्ड)
- न्युजप्रिन्ट पेपर
- क्याल्कुलेटर

सहजीकरण क्रियाकलाप

क्रियाकलाप नं. १: वार्मअप

(१० मिनेट)

- सहभागीहरूलाई व्यक्तिगत रूपमा मेटाकार्ड वितरण गरी तल दिइएका प्रश्नहरूको उत्तर मेटाकार्डमा लेख्न लगाउनुहोस्। त्यसपछि सहभागीहरूलाई पाँच समूहमा विभाजन गरी आआफ्नो समूहमा छलफल गर्न लगाउने र समूहबाट निस्कर्ष प्रस्तुत गर्न लगाउनुहोस्।
 - निदानात्मक परीक्षण र वार्षिक परीक्षामा के भिन्नता छ ?
 - निदानात्मक परीक्षणको नतिजा विश्लेषणको उद्देश्य के हो ?
 - निदानात्मक परीक्षाको नतिजा विश्लेषण के कसरी गर्नुपर्दछ ?

क्रियाकलाप नं. २ : तथ्याङ्कको तालिकीकरण

(३० मिनेट)

(यस क्रियाकलापबाट १८ ओटै साधनमा विद्यार्थीको प्रसाङ्क प्रविष्टि गर्नका लागि तालिकाहरूको निर्माण हुनेछ र तथ्याङ्क प्रविष्टि हुनेछ।)

- शिक्षक स्रोत सामग्रीको सम्बन्धित खण्ड वितरण गर्ने र सो अध्ययन गर्न लगाउने गर्नुहोस्।
- कार्यविभाजन गरेर विषयगत रूपमा तथ्याङ्क इन्ट्रीको लागि तालिका तयार गर्न लगाउने (न्युज प्रिन्ट वा Excel मा) गर्नुहोस्।
- तथ्याङ्क प्रविष्टि गर्न लगाउनुहोस्। (TRM मा प्रासाङ्कलाई ० वा १ मा बदल्ने आधार दिइएको छ। सो तालिकाअनुसार प्रत्येक प्रश्नको प्रासाङ्क ० वा १ मा बदली प्रविष्टि गरिने छ।)
- online reporting software मा प्रविष्टि गर्ने विधिबारे पनि Demo गराई सोअनुसार अभ्यास गराउनुहोस्।

क्रियाकलाप नं. ३ : तथ्याङ्कको विश्लेषण

(२५ मिनेट)

- तथ्याङ्क प्रविष्टि गरिएको Datasheet लिन लगाउनुहोस्।
- शिक्षक स्रोत सामग्रीमा तथ्याङ्क विश्लेषणका लागि दिइएका सूचकहरूको आवश्यकताका बारेमा छलफल गराई सहभागीहरूलाई निम्नअनुसार विश्लेषण गर्न लगाउने गर्नुहोस्। [TRM मा रहेको कक्षा ३ गणितको उदाहरण हेर्नुहोस्।]
 - सहि जवाफ सङ्ख्या (Sum of row) = प्रत्येक विद्यार्थीको सबै प्रश्नमा जम्मा सही जवाफ
 - सिकाइ स्तरको प्रतिशत = $\frac{\text{सही जवाफको सङ्ख्या}}{\text{जम्मा प्रश्न सङ्ख्या}} \times 100$ प्रतिशत
 - प्रश्नअनुसार जम्मा सही जवाफ = प्रत्येक प्रश्नको लहरको जोड अर्थात् प्रत्येक प्रश्नमा सही जवाफ (१) ल्याउने विद्यार्थीको सङ्ख्या
 - प्रश्नगत रूपमा सही जवाफ प्रतिशत = $\frac{\text{प्रश्नगत जम्मा सही जवाफ}}{\text{जम्मा विद्यार्थी सङ्ख्या}} \times 100$ प्रतिशत
 - विद्यार्थी वर्गीकरणका आधारहरू (TRM अनुसार) प्रयोग गरी विद्यार्थी वर्गीकरण गर्ने तथा सोको आधारमा कस्तो उपचारात्मक शिक्षण आवश्यक हो भन्ने बारेमा आफ्नो समूहमा छलफल गर्न लगाउने गर्नुहोस्।

- प्रत्येक समूहको कार्यको प्रस्तुति गर्न लगाउनुहोस् ।

क्रियाकलाप नं. ४ : विद्यार्थी वर्गीकरण र विषयवस्तुको छनोट (२० मिनेट)

- सूचक १ अनुसारको सिकाइ स्तरको प्रतिशत प्रयोग गरी तालिकामा दिइएको आधारअनुसार सिकाइ स्तर १ देखि ५ सम्म लेख्न लगाउने । जस्तै: कुनै विद्यार्थीको सही जवाफ प्रतिशत ३५% भन्दा न्यून छ भने १ तह हुने छ, जुन आधारभूत भन्दा न्यून हो भने ९०% भन्दा उच्च भए तह ५ हुने छ जुन उत्कृष्ट विद्यार्थी तह हुने छ ।
- तह १ देखि ३ सम्मका विद्यार्थीलाई उपचारात्मक शिक्षण गर्नुपर्ने भएकाले सो कुन कुन विद्यार्थीलाई कस्तो शिक्षणको आवश्यकता हो भनी TRM मा दिइएको उदाहरणअनुसार एकिन गर्नुहोस् । विषय अनुसार उदाहरणमा दिइएको भन्दा फरक रणनीति आवश्यक भएको सो अनुसार उपचारात्मक शिक्षणको रणनीति एकिन गर्न लगाउनुहोस् ।
- सहभागीहरूलाई जम्मा सही जवाफको प्रतिशत हेरी ६० प्रतिशत भन्दा न्यून सही जवाफ आउने प्रश्नहरूमा चिनो (✓) लगाउन भन्नुहोस् । ती चिनो लगाएका प्रश्नहरूले विद्यार्थीलाई उपचारात्मक शिक्षण आवश्यक भएका क्षेत्र जनाउने छन् ।
- TRM मा उल्लेख भएअनुसार चिनो लगाएका प्रश्नको विषयक्षेत्र पहिचान गरी समूह शिक्षण र व्यक्तिगत शिक्षणको लागि विषयवस्तु छनोट गरी विषयवस्तुको सूची बनाउनुहोस् ।

- प्रत्येक समूहको कार्यको प्रस्तुति गर्न लगाउनुहोस् ।

प्रतिबिम्बन

(५ मिनेट)

सहभागीहरूलाई यस सेसनमा सिकेका कुरा र परेका कठिनाइका बारेमा प्रतिबिम्बन गर्न लगाउनुहोस्। छलफलबाट अस्पष्ट भएका कुराहरू प्रशिक्षकले टिपोट गरी अर्को सेसनमा छलफल गराउनुहोस् ।

सिकाइ आवश्यकताका आधारमा रणनीति तथा क्रियाकलापहरू पहिचान, छनोट र प्रयोग

दिन: तेस्रो

सत्र: दोस्रो र तेस्रो

समय: ३ घण्टा

परिचय

विभिन्न अध्ययन अनुसन्धानको प्राप्तिअनुसार कोभिड-१९ को प्रभावले विद्यार्थीका सिकाइमा क्षति भएको देखाउँछ। विद्यार्थीको सिकाइ क्षति आपूर्णका लागि विद्यार्थीको सिकाइ स्तरको मापन गर्नु पूर्वशर्त हो। विद्यार्थीको सिकाइको अवस्थाको मूल्याङ्कन गरी उनीहरूलाई समूहीकृत गरी आवश्यकताअनुसारको सिकाइ सहजीकरण रणनीति तथा क्रियाकलापहरू पहिचान र छनोट गर्नुपर्ने हुन्छ। तसर्थ यस सत्रमा सिकाइ स्तरको आधारमा वर्गीकृत विद्यार्थीको सिकाइ आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्ने रणनीति तथा क्रियाकलापहरूको पहिचान, छनोट र प्रयोगको बारेमा छलफल तथा अन्तरक्रिया गरिने छ।

उद्देश्य

यस सत्रको अन्त्यमा सहभागीहरू निम्नलिखित कार्य गर्न सक्षम हुने छन् :

- सिकाइ स्तरको आधारमा वर्गीकृत विद्यार्थीको सिकाइ सहायताका लागि आवश्यक रणनीति तथा क्रियाकलापहरूको पहिचान गरी छनोट गर्न
- वर्गीकृत विद्यार्थीको समूहअनुसारका रणनीति तथा क्रियाकलापहरूको निर्माण गर्न
- वर्गीकृत विद्यार्थीको समूहअनुसारका रणनीति तथा क्रियाकलापहरूको नमुना प्रयोग गर्न

सामग्री

- मेटाकार्ड
- भिडियो
- पाठपत्र
- वेभ लिङ्क

विषयवस्तु

- सिकाइ स्तरको आधारमा वर्गीकृत विद्यार्थीको आवश्यकता
- सिकाइ स्तरको आधारमा वर्गीकृत विद्यार्थीको सिकाइ सहायताका लागि रणनीति तथा क्रियाकलापहरू
- सिकाइ सहजीकरणको लागि नमुना रणनीति तथा क्रियाकलापहरूको अभ्यास

सहजीकरण क्रियाकलाप

क्रियाकलाप नं. १: मस्तिष्क मन्थन (brainstorming)

(१० मिनेट)

- प्रत्येक सहभागीहरूलाई मेटाकार्ड वितरण गर्नुहोस् ।
- सिकाइ क्षति भएका विद्यार्थीको सिकाइ आपूर्ण गर्न के गर्न सकिएला भनेर मेटाकार्डमा एक एक ओटा बुँदा टिपोट गर्न लगाउनुहोस् ।
- टिपोट गरिएका बुँदाहरूलाई पालैपालो गरेर प्रस्तुत गर्न लगाउनुहोस् ।
- सहभागीले प्रस्तुत गरेका बुँदाहरूलाई बोर्डमा टिपोट गर्दै जानुहोस् । बोर्डमा टिपोट गरिएका बुँदाहरूका बारेमा छलफल गरी सत्रको परिचय दिनुहोस् ।

क्रियाकलाप नं. २: सिकाइ आपूर्णका रणनीतिहरू छलफल

(४५ मिनेट)

- सहभागीहरूलाई विभिन्न ५ समूहमा विभाजन गर्नुहोस्। प्रत्येक समूहलाई देहायका विषयवस्तु प्रदान गर्नुहोस्।
 - सिकाइ क्षति समूह: विद्यार्थीको सिकाइ स्तरमा आधारित शिक्षण
 - सिकाइ सङ्कट समूह: विद्यार्थी मेन्टरिङ र सहपाठी सिकाइ
 - सिकाइ गरिबी समूह: परियोजनामा आधारित सिकाइ
 - सिकाइ आपूर्ण समूह: असमकालिक सिकाइ
 - सिकाइ उत्कृष्टता समूह: विद्यार्थी स्वनिर्देशित सिकाइ
- सिकाइ क्षति समूहलाई देहायको वेभ लिङ्क प्रदान गरी भिडियो हेर्न र सुन्न लगाउनुहोस्। विद्यार्थीको सिकाइ स्तरमा आधारित शिक्षण (TaRL) गर्दा विद्यार्थीमा देखिएको सिकाइ क्षतिको न्यूनीकरण हुन सक्छ ? भनी बुँदागत टिपोट पनि गर्न लगाउनुहोस् । <https://www.youtube.com/watch?v=KsLhj79gLLQ>
- सिकाइ सङ्कट समूहलाई विद्यार्थी मेन्टरिङसम्बन्धी देहायको लिङ्क प्रदान गरी हेर्न लगाउनुहोस् । https://www.youtube.com/watch?v=fzrM_5G9d_0&t=114s । भिडियो हेरी विद्यार्थी मेन्टरिङको प्रयोगले विद्यार्थीको सिकाइ क्षति आपूर्णमा सहयोग गर्न सक्ने विविध विकल्पहरूको पहिचान गर्न समेत लगानउनुहोस् ।
- सिकाइ गरिबी समूहलाई परियोजनामा आधारित सिकाइ विधिको बारेमा छलफल गरी समूहमा बुँदागत टिपोट गर्न लगाउनुहोस् ।
- सिकाइ आपूर्ण समूहलाई असमकालिक सिकाइका रणनीति तथा सम्भावित क्रियाकलाप र सामग्रीहरूको बारेमा समूहमा छलफल तथा अन्तक्रिया गरी बुँदागत टिपोट गर्न लगाउनुहोस् ।
- सिकाइ उत्कृष्टता समूहलाई देहायको भिडियो लिङ्क प्रदान गरी विद्यार्थीको सिकाइ क्षति आपूर्णको लागि स्वनिर्देशित र स्वनियमन (self-directed and self-regulated) सिकाइले कसरी सहयोग गर्न सक्छ भन्ने प्रश्न राखी के कस्ता योजना तथा क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न सकिएला बुँदागत रूपमा टिपोट गर्न लगाउनुहोस् ।

<https://www.youtube.com/watch?v=3g1zIU5vbMk&t=12s> |

- प्रत्येक समूहलाई १० देखि १५ मिनेटको समय प्रदान गरी समूहको निष्कर्ष तयार पार्न लगाउनुहोस् ।
- समूहमा टिपोट गरिएका बुँदाहरूलाई पालैपालो गरेर प्रस्तुत गर्न लगाउनुहोस् ।
- सबै समूहको प्रस्तुतीकरणपश्चात् छलफलमा ल्याइएका रणनीतिहरूको कक्षाकोठामा कार्यान्वयन गर्दा के कस्ता विधि तथा तरिकाहरू प्रयोग गर्न सकिएला भनी सहभागीहरूलाई खुला प्रश्न (open question) राख्नुहोस् ।
- सहभागीहरूको अनुभव तथा विचारलाई टिपोट गर्दै जानुहोस् ।
- सबै समूहको प्रस्तुतीकरणपश्चात् सहजकर्ताको तर्फबाट सिकाइ आपूर्णको रणनीतिका बारेमा बारेमा पावरप्वाइन्टको माध्यमबाट आफ्ना विचारहरू राख्नुहोस् ।

क्रियाकलाप नं. ३: सिकाइ आपूर्णका थप रणनीतिहरू छलफल (२० मिनेट)

- सहभागीहरूलाई सामूहिक रूपमा (as a whole class discussion) विद्यार्थीको सिकाइ क्षति आपूर्ण गर्न क्रियाकलाप २ मा गरिएका रणनीतिभन्दा फरक केकस्ता रणनीति कार्यान्वयन गर्न सकिएला भन्ने बारेमा छलफल गर्नुहोस् ।
- सहभागीहरूले व्यक्त गरेका विचारहरूलाई बोर्डमा टिपोट गर्दै जानुहोस् ।
- सहभागीहरूको विचार सङ्कलनपश्चात् क्रियाकलाप नं. २ का रणनीतिहरू समेतलाई सम्बोधन गर्दै सहजकर्ताको तर्फबाट सम्भावित रणनीतिहरूको बारेमा छलफल गरी थप स्पष्ट बनाउनुहोस् ।

नोट: सम्भावित रणनीतिहरू प्रशिक्षार्थी स्रोत सामग्रीबाट लिन सकिन्छ ।

क्रियाकलाप नं. ४: वर्गीकृत विद्यार्थी सिकाइका सम्भावित रणनीति तथा क्रियाकलापहरू (४५ मिनेट)

- सहभागीहरूलाई सिकाइ स्तरको आधारमा वर्गीकृत विद्यार्थीको बारेमा अधिल्ला सत्रहरूमा छलफल भएको विषयको पुनरावलोकन गराउनुहोस् ।

(नोट: विस्तृत जानकारीका लागि विद्यार्थी सिकाइ स्तरको अभिलेखीकरण र वर्गीकरण सत्रलाई हेर्ने ।)

- सहभागीहरूलाई ५ समूहमा विभाजन गर्नुहोस्। प्रत्येक समूहलाई देहायको नाम र काम प्रदान गर्नुहोस् ।
 - सिकाइ स्तर आधारभूत तह भन्दा कम समूह : सम्भावित रणनीति र क्रियाकलापहरू
 - आधारभूत तह समूह : सम्भावित रणनीति र क्रियाकलापहरू
 - औषत भन्दा कम समूह : सम्भावित रणनीति र क्रियाकलापहरू
 - निपूर्ण/कौशल समूह : सम्भावित रणनीति र क्रियाकलापहरू
 - उत्कृष्टता समूह : सम्भावित रणनीति र क्रियाकलापहरू

- प्रत्येक समूहलाई सिकाइ स्तरको आधारमा विभिन्न समूहमा वर्गीकृत विद्यार्थीको सिकाइ क्षति आपूरण गर्न प्रयोग गर्न सकिने सम्भावित रणनीतिहरू तथा क्रियाकलापहरू के कस्ता हुन सकलान् भनी प्रश्न गर्नुहोस्। समूह कार्यको लागि देहायको कार्यपाना (worksheet) उपलब्ध गराउनुहोस्।

क्र.स.	वर्गीकृत समूह	रणनीति	क्रियाकलाप	सूचक	कैफियत

- समूह छलफल गरी कार्यपानामा टिपोट पनि गर्न लगाउनुहोस्।
- समूह कार्यपश्चात् पालैपालो गरी प्रस्तुतीकरण गर्न लगाउनुहोस्।
- सहभागीहरूको प्रस्तुतीकरणपश्चात् सहजकर्ताको तर्फबाट विद्यार्थीको सिकाइ क्षति आपूरणका लागि प्रयोगमा ल्याउन सक्ने रणनीतिहरूको बारेमा विस्तृत छलफल गरी निचोडमा आउनुहोस्।

क्रियाकलाप नं. ५: वर्गीकृत विद्यार्थी सिकाइका सम्भावित रणनीति तथा क्रियाकलापहरू प्रयोग (५० मिनेट)

- क्रियाकलाप नं. ४ को समूहलाई सोही समूहमा बस्न लगाउनुहोस्।
- सिकाइ स्तरको आधारमा वर्गीकृत विद्यार्थीमा सिकाइ क्षति आपूरण गर्न सक्ने पक्षमा अधिल्ला क्रियाकलापहरू क्रमशः २, ३ र ४ मा छलफल भएका रणनीति तथा क्रियाकलापहरूलाई समेट्दै सहजकर्ताको तर्फबाट एउटा नमुना रणनीतिको रूपमा विद्यार्थी मेन्टरिङको बारेमा छलफल गर्नुहोस्।

नोट: विद्यार्थी मेन्टरिङको बारेमा प्रशिक्षार्थी स्रोत सामग्रीमा संलग्न गरिएको।

- सहजकर्ताको प्रस्तुतीकरण माथि सहभागीहरूको जिज्ञासा, अनुभव, प्रश्नहरू राख्ने अवसर प्रदान गरी अन्तक्रियात्मक बनाउनुहोस्।

- सहजकर्ताले उक्त रणनीतिअन्तर्गतका कुनै एक वा दुई क्रियाकलापलाई सिकाइ सहजीकरणमा प्रयोगका नमुना शिक्षणको नमुना प्रदर्शन गर्नुहोस् ।

प्रतिबिम्बन

(१० मिनेट)

देहायका प्रश्न सोधी सत्रको विषयवस्तुलाई प्रतिबिम्बन गरी समीक्षा गराउनुहोस् :

- विद्यार्थीको सिकाइ क्षतिको आपूर्ण गर्न कुनै ५ ओटा रणनीति बताउनुहोस् ?
- विद्यार्थी मेन्टरिङअन्तर्गत के कस्ता क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न सकिएला ?
- आधारभूत तहभन्दा कम सिकाइ स्तर भएका विद्यार्थीको सिकाइ आपूर्ण गर्न के कस्ता रणनीति तथा क्रियाकलापहरू अवलम्बन गर्न सकिएला ?

विद्यार्थीको वर्गीकृत समूहका आधारमा क्रियाकलाप कार्यान्वयन योजना निर्माण र कार्यान्वयन

दिन : चौथो र पाँचौँ सत्र : पहिलो, दोस्रो, तेस्रो र पहिलो समय : ६ घण्टा

परिचय

निदानात्मक परीक्षणबाट पाँच समूहमा वर्गीकृत विद्यार्थीका सिकाइ आपूर्णका लागि योजनाबद्ध सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने हुन्छ । विभिन्न सिकाइ स्तरका विद्यार्थीलाई एउटै कक्षामा राखी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु एक चुनौतीपूर्ण कार्य हो । यसका लागि फरक कठिनाइ स्तर भएका कार्यहरू शिक्षकले निर्माण गरी सिकाइ सहजीकरण गर्नुपर्छ । यस सत्रमा कक्षा ३-८ सम्मका विभिन्न सिकाइ स्तर भएका विद्यार्थीका लागि नेपाली, अङ्ग्रेजी, गणित, विज्ञान विषय शिक्षण सिकाइ नमुना क्रियाकलाप योजना निर्माण र छलफल गरिने छ ।

उद्देश्य

यस सत्रको अन्त्यमा सहभागीहरू निम्नलिखित कार्य गर्न सक्षम हुने छन् :

- सिकाइ स्तरको आधारमा सिकाइ आपूर्ण योजना तयार गर्न
- आफूले तयार गरेको सिकाइ आपूर्ण योजना कार्यान्वयन सिप हासिल गर्न

मुख्य विषयवस्तु

- सिकाइ आपूर्णका लागि सम्भावित विषयगत क्रियाकलापहरू
- सिकाइ आपूर्ण योजना निर्माण र कार्यान्वयन

सामग्री

- योजना खाका (प्रशिक्षार्थी स्रोत सामग्रीमा दिइएको)
- म्युजिक बजाउने साधन (मोबाइल)
- भकुन्डो
- नमुना क्रियाकलापका लागि आवश्यक सामग्री

सहजीकरण क्रियाकलाप

क्रियाकलाप नं. १: सिकाइ क्रियाकलापहरूको पुनरावलोकन

(१० मिनेट)

- यसअघि पहिचान तथा छनोट भएका मुख्य ३ ओटा क्रियाकलाप व्यक्तिगत रूपमा मेटाकार्डमा लेखेर भित्तामा टाँस्न लगाउनुहोस् । ती क्रियाकलापहरू सबैलाई पालैपालो हेर्न लगाउनुहोस् ।

- सहभागीहरूले लेखेर भित्तामा टाँस गरेका कुन कुन सिकाइ क्रियाकलाप ५ समूहमा वर्गीकृत विद्यार्थीका सिकाइ आपूर्णका लागि उपयुक्त हुन्छ होला भनी मष्तिष्क मन्थन गराउनुहोस् ।

क्रियाकलाप नं. २: सिकाइ आपूर्णका लागि नमुना क्रियाकलापको प्रदर्शन (१ घण्टा)

- आधारभूत तहका नेपाली, अङ्ग्रेजी, गणित र विज्ञानमध्ये कुनै एक वा बढी विषयमा तयार गरिएका सिकाइ आपूर्ण योजना (सहजकर्ताले सहजीकरण सत्रभन्दा अघि नै गरिसकेका हुने छन्) अनुसार नमुना क्रियाकलाप प्रदर्शन गर्नुहोस् ।
- प्रदर्शनपश्चात् सहभागीहरूलाई यस्ता क्रियाकलापको आआफ्नो विद्यालयमा प्रभावकारिताका सम्बन्धमा छलफल गराउनुहोस् ।

नोट: नमुनासहितको क्रियाकलाप शिक्षक स्रोत सामग्रीमा समावेश गरिएको छ ।

क्रियाकलाप नं. ३: प्रदर्शन गरिएको नमुना क्रियाकलापसहितको योजना छलफल (२० मिनेट)

- सहभागीहरूलाई पाँच समूहमा विभाजन गर्नुहोस् । प्रत्येक समूहलाई नमुना क्रियाकलापसहितको योजना भएको पाठपत्र वितरण गर्नुहोस् ।
- योजनाअनुसारको प्रस्तुतीकरण थियो वा थिएन छलफल गर्दै उक्त योजनाका आधारमा योजना खाकामा आवश्यक सुधार गर्न सहभागीहरूबाट पृष्ठपोषण लिनुहोस् ।

क्रियाकलाप नं. ४: सहभागीहरूद्वारा सिकाइ आपूर्ण योजना निर्माण अभ्यास (४५ मिनेट)

- सहभागीहरूलाई नेपाली, अङ्ग्रेजी, गणित र विज्ञान गरी विषयगत रूपमा ४ समूहमा विभाजन गर्नुहोस् ।
- प्रत्येक समूहलाई आआफ्नो विषयको निदानात्मक साधनको प्रयोगमार्फत पहिचान भएका सिकाइ आपूर्ण गर्नुपर्ने एकाइगत वा पाठगत विषयवस्तुको पहिचान गर्नुहोस् ।
- प्रत्येक समूहलाई सिकाइ आपूर्णका लागि नमुना क्रियाकलाप तयार गर्न पहिचान गरिएका विषयवस्तुहरू मध्येबाट कुनै एक विषयवस्तु छान्न लगाउनुहोस् ।
- क्रियाकलाप नम्बर ३ मा छलफल गरी प्रस्तुत गरिएका सिकाइ योजनाको खाका पुनः प्रस्तुत गर्नुहोस् र सोही खाकाको आधारमा प्रत्येक समूहले यस अघि पहिचान गरिएको विषयवस्तु सिकाउन नमुना सिकाइ क्रियाकलाप तयार गर्न लगाउनुहोस् ।
- प्रत्येक समूहले तयार गर्ने सिकाइ क्रियाकलाप योजनामा विभिन्न सिकाइ स्तर भएका विद्यार्थीलाई प्रदान गरिने आवश्यक भिन्न भिन्न सिकाइ सहायताका उदाहरण झल्कनुपर्ने कुरा बताइदिनुहोस् ।
- प्रत्येक समूहले तयार गर्ने सिकाइ क्रियाकलाप योजनामा विद्यार्थीको सुधारात्मक मूल्याङ्कनका विधि तथा रणनीतिहरू समेत समावेश गर्न सहजीकरण गर्नुहोस् ।

(नोट: नेपाली, अङ्ग्रेजी, गणित र विज्ञान गरी विषयगत रूपमा सिकाइ योजनाको नमुना प्रशिक्षार्थी स्रोत सामग्रीमा दिइएको छ ।)

क्रियाकलाप नं. ५: सहभागीद्वारा सिकाइ क्रियाकलाप प्रस्तुतीकरण र छलफल (१५० मिनेट)

- प्रत्येक समूहलाई आफूले तयार गरेको सिकाइ आपूर्ण योजनाअनुसारका क्रियाकलाप प्रदर्शन गर्न लगाउनुहोस् ।
- एउटा समूहले क्रियाकलाप प्रदर्शन गर्ने क्रममा उक्त समूहका सहभागीहरू शिक्षकको भूमिका र अन्य सहभागीहरू विद्यार्थीको भूमिका निर्वाह गर्न लगाउनुहोस् ।
- प्रत्येक समूहले सिकाइ क्रियाकलाप प्रदर्शन गर्दा विभिन्न सिकाइ स्तरका विद्यार्थीलाई प्रदान गरिने आवश्यक भिन्न भिन्न सिकाइ सहायताका उदाहरणहरू झल्किए वा नझल्किएको र यस्तो क्रियाकलाप आआफ्नो विद्यालयमा प्रभावकारी हुने वा नहुने सम्बन्धमा छलफल गर्नुहोस् ।
- प्रत्येक समूहको सिकाइ क्रियाकलापका प्रस्तुतीकरणका क्रममा अवलम्बन गरिएका विद्यार्थीको सुधारात्मक मूल्याङ्कनका विधिहरूको प्रभावकारिता सम्बन्धमा पृष्ठपोषण आदानप्रदान गर्न लगाउनुहोस् ।

क्रियाकलाप नं. ६: पञ्च मूल्याङ्कन र विद्यार्थीको पुनवर्गीकरण (४० मिनेट)

- निदानात्मक साधनको प्रयोग गरी विद्यार्थीको सिकाइ स्तर निर्धारण गर्ने विधि सम्बन्धमा पुनरावलोकन गराउनुहोस्। सोही तरिकाले विद्यार्थीको पञ्च मूल्याङ्कन समेत गर्नुपर्ने कुराको जानकारी गराउनुहोस् ।
- पञ्च मूल्याङ्कनबाट प्राप्त जानकारी कसरी उपयोग गर्न सकिएला भन्ने प्रश्न सोधी छलफल गराउनुहोस् । सहभागीहरूको उत्तरलाई सम्बोधन गर्दै मूल्याङ्कनका नतिजाबाट पुनर्योजना तयार गर्न, व्यक्तिगत सिकाइ सहायता (Scaffolding) गर्न, कक्षाकोठा बाहिर गर्न सकिने सिकाइ योजना तयार गर्ने, अभिभावक मिटिङका लागि एजेन्डा जानकारी हुने लगायतका मूल्याङ्कनको प्रयोगसम्बन्धी छलफल गर्नुहोस् ।
- मूल्याङ्कनको नतिजाका आधारमा विद्यार्थीको सिकाइमा सहायता गर्ने सम्बन्धमा अभिभावकहरूसँग अन्तर्क्रिया गरिनुपर्ने पक्षहरू व्यक्तिगत रूपमा बुँदाटिपोट गर्न लगाउने र सबैले टिपेका बुँदाहरूलाई एकीकृत गर्नुहोस् ।
- मूल्याङ्कनको नतिजाका आधारमा विद्यार्थीको सिकाइमा सहायता गर्ने सम्बन्धमा अभिभावकहरूसँग गरिने अन्तरक्रियाको भूमिका निर्वाह गर्न लगाई छलफल गर्नुहोस् ।

प्रतिबिम्बन

(१० मिनेट)

- तातु आलु खेलमार्फत दिनभरको सिकाइको प्रतिबिम्बन गराउनुहोस् ।
खेल विधि
 - सहभागीहरूलाई गोलो घेरामा राख्नुहोस् ।
 - म्युजिक बजाउने साधन (मोबाइल) र भकुण्डोको व्यवस्था गर्नुहोस् ।

- म्युजिक बजाउँदै घेरामा भकुण्डो पास गर्न लगाउनुहोस् । म्युजिक बज्दै गर्दा भकुण्डो पास गर्ने र म्युजिक रोकिँदा भकुण्डो हातमा समाउने नियम बनाउनुहोस् ।
- म्युजिक रोकिँदा जसको हातमा भकुण्डो पर्छ, उसलाई आजको सिकाइसम्बन्धी प्रश्न सोधी उत्तर भन्न लगाउनुहोस् ।
- यो प्रक्रिया आवश्यकताअनुसार दोहोर्याउनुहोस् ।

द्रुत सिकाइका रणनीतिहरूको पहिचान र प्रयोग

दिन : पाँचौं

सत्र : दोस्रो र तेस्रो

समय : ३ घण्टा

परिचय

कोभिड-१९ महामारीका कारणले बालबालिकाहरूले पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट गरेअनुसारका सिकाइ उपलब्धिहरू हासिल गर्न नसक्दा उनीहरूको सिकाइमा क्षति भयो। विद्यार्थीको सिकाइमा भएको क्षति आपूरणका लागि शिक्षकले विभिन्न प्रयासहरूबाट सिकाइ सहायता प्रदान गरेपछि उनीहरूले सिक्नुपर्ने न्यूनतम सिकाइ गर्छन्। यसपश्चात् विद्यार्थीको सिकाइको गतिलाई तीव्र रूपमा अघि बढाउन आवश्यक हुन्छ। त्यसैले छोटो समयमा पाठ्यक्रमले तोकेका विषयवस्तुहरू द्रुत गतिमा पूरा गरी निपुणता हासिल गर्नु द्रुत सिकाइको अवधारणाअन्तर्गत पर्दछ। यो एउटा बहुआयामिक अवधारणा पनि हो, जहाँ विद्यार्थीले आफ्नो सिकाइको गतिलाई आफ्नो नियन्त्रणमा राखेर सिक्दै अगाडि बढ्छन्। यस किसिमको द्रुत सिकाइको प्रक्रियामा शिक्षकको सहकार्य, सहायता र आवश्यक उपयुक्त सिकाइ सामग्रीहरूको आवश्यकता पर्दछ। प्रविधिमा पहुँच भएका बालबालिकाहरूले अनलाइन माध्यम वा रेडियो टेलिभिजनबाट प्रसारित हुने शैक्षिक कार्यक्रममा संलग्न भई सिक्ने अवसर पाएका छन्। छोटो समयमा द्रुत सिकाइ सामग्रीहरूको प्रयोग गर्दै बालबालिकाहरूलाई सिकाइमा सहायता पुऱ्याउनु, पठन सिप सुधार गर्नु र समग्र विषयगत सिकाइ अभिवृद्धि गर्नु यस द्रुत सिकाइ सहायताको लक्ष्य हो। यो सत्र द्रुत सिकाइको अवधारणा, द्रुत सिकाइका तरिकाहरूको पहिचान र प्रयोग तथा द्रुत सिकाइ सहायता योजना निर्माण अभ्यासमा केन्द्रित हुने छ।

उद्देश्य

- द्रुत सिकाइको अवधारणामा परिचित हुन
- द्रुत सिकाइका तरिकाहरू पहिल्याउन
- द्रुत सिकाइका तरिकाका लागि योजना निर्माण गर्न

विषयवस्तु

- द्रुत सिकाइको अवधारणा
- द्रुत सिकाइका तरिकाहरू
- द्रुत सिकाइका तरिकाका लागि योजना निर्माण

सामग्री

द्रुत सिकाइसम्बन्धी चार्ट, पावरप्वाइन्ट स्लाइड्स

सहजीकरण क्रियाकलाप

क्रियाकलाप १ : सहमत असहमत खेल

२० मिनेट

- खेल सुरु हुनुपूर्व सहमत, तटस्थ र असहमत लेखेको मेटाकार्डहरूलाई कोठाको भुइँमा तीनतिर टाँस्नुहोस् ।
- सहभागीलाई कोठाको बिचमा एउटा लाइनमा उभिन भन्नुहोस् । भित्तामा टाँसिएको वाक्यपत्ती सबैले सुन्ने गरी पढ्नुहोस् । “बालबालिकाको सिकाइ सुधार्नका लागि सबैभन्दा ठुलो भूमिका त शिक्षकको नै हुन्छ । अभिभावक, साथी तथा विद्यालयको वातावरण त सहायक मात्र हुन् ।”
- उक्त भनाइमा सहमत हुनेहरू सहमत लेखिएको मेटाकार्ड भएतिर उभिन, उक्त भनाइमा असहमत हुनेहरू असहमत लेखिएको मेटाकार्ड भएतिर उभिन र तटस्थ विचार भएकाहरू तटस्थ लेखिएको मेटाकार्ड भएतिर उभिन लगाउनुहोस् ।
- उक्त भनाइमा सहमत, असहमत र तटस्थ हुनुको कारण उदाहरण तथा तर्कसहित समूहहरूलाई प्रस्तुत गर्न लगाउनुहोस् ।
- एउटा समूहका तर्फबाट प्रस्तुत विचारमा अर्को समूह वा समूहका सदस्य सहमत भएमा समूह छाडेर उक्त विचारमा सहमत भएको समूहमा जान सकिने जानकारीसमेत गराउनुहोस् ।
- सहभागीहरूलाई देहायका प्रश्न सोधी आआफ्ना विचार प्रस्तुत गर्न लगाउनुहोस् :
 - यस्तो खेल विद्यार्थीलाई पनि खेलाउन सकिन्छ ?
 - यो खेलबाट विद्यार्थीले के सिक्छन् ?
 - यो खेल खेलाउँदा के कुरामा विचार पुर्याउन आवश्यक छ ?

क्रियाकलाप २: समस्या वृक्ष प्रदर्शन

३५ मिनेट

- सहभागीहरूलाई समूह विभाजन गर्ने तरिका अपनाई ४ ओटा समूहमा विभाजित हुन भन्नुहोस् ।
- प्रत्येक समूहलाई एक एकओटा ठुलो पेपरमा मार्करको सहायताले रुखको जरा, हाँगा र पातसहितको स्केच/आउटलाइन तयार गर्न सहयोग गर्नुहोस् ।
- समूहगत रूपमा सहभागीहरूले रुखको जरा र हाँगा प्रस्ट छुट्टाउन सक्छन् भन्ने सुनिश्चित गर्नुहोस् । समूहमा सहभागीलाई जराको भूमिका के हुन्छ ? भनी सोध्नुहोस् । (उदाहरणका लागि रुखलाई खाना दिने जसले गर्दा रुख ठुलो हुन्छ ।)
- समूहहरूलाई रुखको मुख्य भाग (काण्ड) मा विद्यार्थीको सिकाइ क्षतिलाई समस्याको रूपमा लेख्न भन्नुहोस् ।
- अब सहभागीहरूलाई समस्याको कारण पत्ता लगाउन भन्नुहोस् । समस्याको कारण खोजी गर्दा त्यो समस्या त्यहाँ किन छ ? यी समस्याका कारणहरू के के हुन् ? भन्ने जस्ता प्रश्नहरू गर्नुहोस् । त्यसका लागि तपाईंले किन त्यो सोच्नुभयो ? भन्ने जस्ता प्रश्न पनि गर्नुहोस् ।

- समस्याका कारणहरू रूखको जरामा लेख्न लगाउनुहोस् ।
- अब सहभागीहरूलाई त्यसका कारणको प्रभाव पहिचान गर्न लगाउनुहोस् र फेरी पनि उनीहरूको प्रश्नको उत्तरलाई पुष्टि गर्न लगाउनुहोस् भन्ने जस्ता प्रश्नहरू गर्नुहोस् ।
- यसको प्रभाव हाँगामा लेख्न लगाउनुहोस् ।
- सहभागीहरूलाई सम्भावित समाधानका उपायहरूमा छलफल गराउनुहोस् ।
- समस्या वृक्षमा समस्याको समाधान फलको ठाउँमा लेख्नुहोस् ।
- जब यसको चित्र तयार हुन्छ, सबै समूहका सहभागीलाई यो सबै कुराको व्याख्या गर्न लगाउनुहोस् । साथै उनीहरूलाई चित्रको प्रतिबिम्बन गर्न र यसको अर्थ के हो भन्न लगाउनुहोस् ।
- सहभागीहरूलाई देहायका प्रश्नहरू सोधी छलफल गराउनुहोस् ।
 - तपाईँले यस क्रियाकलापबाट के सिक्नुभयो ?
 - बालबालिकाहरूमा समस्या पहिचान गर्ने, समस्याका कारणहरू खोतल्ने, समाधानका उपायहरू खोजी गर्ने सिकाइको विकासका लागि यो क्रियाकलाप उपयोगी हुन्छ त ?

क्रियाकलाप ३ : Mix-Freeze-Pair

२५ मिनेट

- सहभागीहरूलाई देहायका प्रश्नमा पालैपालो Mix-Freeze-Pair तरिकाबाट धेरैभन्दा धेरै सहभागीहरूबिच छलफल गराउनुहोस् ।
 - द्रुत सिकाइ भन्नाले तपाईँके बुझ्नुहुन्छ ?
 - कोभिड-१९ को महामारीपश्चात् विद्यार्थीको सिकाइमा भएको क्षतिको आपूरण र द्रुत सिकाइका सम्बन्धमा तपाईँको विद्यालयमा भएको अभ्यास के छ ?
- सहभागीहरूलाई पूर्ण समूहमा आआफ्ना अनुभवहरू प्रस्तुत गर्न लगाउनुहोस् ।
- सहजकर्ताले शिक्षक स्रोत सामग्रीमा भएका द्रुत सिकाइका बुँदाहरू प्रस्तुत गरी द्रुत सिकाइको अवधारणाका बारेमा स्पष्ट पार्नुहोस् ।
- विद्यार्थीको सिकाइ क्षतिको आपूरणपश्चात् द्रुत गतिमा सिकाइ सुनिश्चित गर्नका लागि के कस्ता रणनीति तथा तरिकाहरू अवलम्बन गर्न सकिन्छ ? प्रश्न सोध्नुहोस् । सहभागीहरूलाई ५ समूहमा विभाजित हुन लगाउनुहोस् । समूहमा छलफल गराई द्रुत सिकाइका तरिकाहरू समूहगत रूपमा प्रस्तुत गर्न लगाउनुहोस् ।
- सबै समूहको प्रस्तुतिलाई समेटेर सहजकर्ताले विद्यार्थीको द्रुत सिकाइका लागि देहायका रणनीति वा तरिकाहरू प्रयोग गर्न सकिने कुराको छोटो प्रस्तुति गर्नुहोस् ।

- यसैगरी सहभागीहरूलाई द्रुत सिकाइ सहायता सामग्रीहरू र यिनका आवश्यकता तथा महत्त्व र हालको अभ्यासका बारेमा प्रश्नोत्तर तथा छलफल गराउनु होस् । सहभागीहरूका विचारलाई समेटेर सहजकर्ताले द्रुत सिकाइ सहायता सामग्रीहरूको सूची प्रस्तुत गरी स्पष्ट पार्नुहोस् ।

क्रियाकलाप ४ : द्रुत सिकाइको कार्ययोजना निर्माण र कार्यान्वयन

१० मिनेट

- विद्यार्थीका द्रुत सिकाइमा सघाउ पुर्याउने माथिका रणनीति तथा तरिकाहरूको प्रयोग गर्न शिक्षकका लागि कार्ययोजना निर्माण र त्यसको कार्यान्वयन अपरिहार्य हुन्छ । तसर्थ कार्ययोजना निर्माण अभ्यासका लागि सहभागीहरूलाई ४ समूहमा विभाजित हुन लगाउनुहोस् । प्रत्येक समूहलाई माथि उल्लेख भएका द्रुत सिकाइ रणनीति तथा तरिकाहरूको प्रयोगका लागि कार्ययोजना निर्माण अभ्यास गर्न तलको ढाँचामा छलफल गर्न लगाउनुहोस् । समूहगत रूपमा कार्ययोजना निर्माण र कार्यान्वयनको प्रभावकारी उपायहरू समेत प्रस्तुत गर्नुपर्ने जानकारी गराउनुहोस् ।

क्र.स.	रणनीति/तरिका	प्रक्रिया	समयावधि	प्रतिफल	सहयोग प्राप्त गर्ने तरिका

- समूहगत प्रस्तुतिपश्चात् आपसमा पृष्ठपोषण आदानप्रदान गर्न लगाई निचोडमा पुग्न सहजीकरण गर्नुहोस् ।

प्रतिबिम्बन

१० मिनेट

सहभागीलाई द्रुत सिकाइका कुनै ३ रणनीति र त्यसको लागि सहयोग प्राप्त गर्ने तरिकाहरू टिपोट गरी भन्न लगाउनुहोस् ।